

Den ukjente side Frp-legenden Ca

POLITIKK: Carl I. Hagen er en legende i norsk politikk som i mai fylte 80 år. Mange tenker på ham som mannen med de populistiske utspill, men han er også en mann som jobber for prinsippene og for den norske grunnloven, som medlem av Stortingets kontroll- og konstitusjonskomité, som han selv har vært med å opprette.

AV MARIE HAGEN VAN WYK

■ – Jeg begynner å bli en gammel mann, men jeg har fortsatt en del sterke meninger, fastslår Hagen i samtale med pastor Torp i programmet «Hovedstaden med pastor Torp».

Hagen har hatt mange politiske verv og kom inn på Stortinget for første gang i 1974. Interessen for Stortingets tredje oppgave har vært der siden da.

Lidenskapen for kontroll

– Veldig mange vet at Stortinget er en lovgivende og bevilgende forsamling. Men, vi er også en kontrollerende forsamling. Vi skal kontrollere, særlig den utøvende makt, altså regjeringen og hele forvaltningssystemet, forklarer Hagen.

– Kontroll er viktig. For når man har en effektiv og god kontroll, så virker det veldig forebyggende, på samme måte som fartskontroller overfor bilister, sier han.

Forvaltningen vår har et kontrollsystem, gjennom Riksrevisjonen, Sivilombudet, EØS-utvalget og Stortingets kontrollkomité som det sentrale.

– Kontrollsystemet skal sørge for at folk gjør en god jobb, og ikke faller for fristelsen til

KONTROLL AV MAKTEN: Tidligere FrP-leder Carl I. Hagen (80) har hatt mange politiske verv og kom inn på Stortinget for første gang i 1974. Interessen for Stortingets tredje oppgave, den kontrollerende forsamling, har vært der siden da. Foto: NTB

å begå maktmisbruk mot enkeltmennesker eller bedrifter.

Den klassiske oppfatningen av FrP, formet av mediainntrykk, har vært at der er det fritt frem, uten regler og bud, og ikke kontroll.

– Kontroll er nemlig ikke interessant for mediene, med mindre den gjør at en statsråd må møte i kontrollkomiteens høring eller gå av. Da blir det overskrifter, sier Hagen og fortsetter:

– Jeg har vært kjent som en frittalende vulgær populist, og det synes jeg har vært helt greit. Men den andre siden av Carl I. Hagen er opptatt av ting som maktfordelingsprinsippet, konstitusjonelle forhold og hvordan hele Stortinget fungerer.

Dokument-8

Han er «Dokument-8-forslagenes far», noe han presset

igjennom overfor Stortingets presidentskap etter at han kom inn på Stortinget i begynnelsen av 80-årene.

– Under den forrige rødgrønne regjeringen hadde ikke Stortinget omtrent hatt noe å gjøre – dersom de ikke hadde Dokument-8, eller representantforslagene. Nå er vi jo oppe i 150 per år. Fra da jeg leverte det første og de første par påfølgende årene, var det en ti-tolv forslag per år, stort sett fra oss i FrP. Så begynte de andre partiene også å skjønne at de selv kunne sette saker på dagsorden, sørge for at komiteer gikk inn i et sakskompleks, lage en innstilling og en debatt i Stortinget. Nå har det nesten blitt for mye av det gode, forteller Hagen.

Representantenes rett til å fremme forslag på lik linje med regjeringen har stått i grunnloven fra 1814, men ingen benyttet seg av det.

– Det måtte en rabulist til. Jeg laget et forslag og spurte: Hvor skal jeg levere det? De sa: Hva er dette? Og at jeg bare måtte levere det på ekspedisjonskontoret.

– Dette sender vi til regjeringen for uttalelse, sa de. Nå i dag er det slik at det overleveres på talerstolen i Stortingssalen, på samme måte som regjeringen overleverer sine papirer og Stortinget må vedta.

Vanligvis vedtas det at det må sendes til en komite som avgjør innstillingen

– Nå er det full likebehandling. Men det tok en tre-fire år å få det til, bemerket Hagen.

Maktfordelingsprinsippet

– Er det ikke i dag for lite av at man tenker konstitusjonelt – også blant politikere? Man

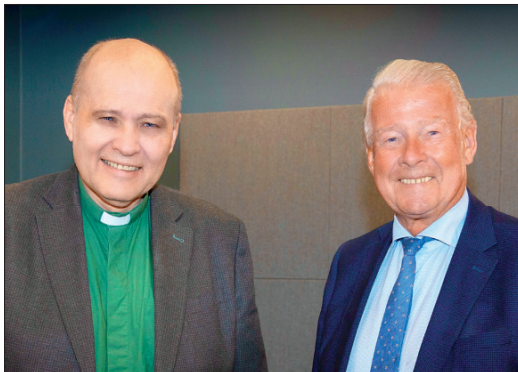
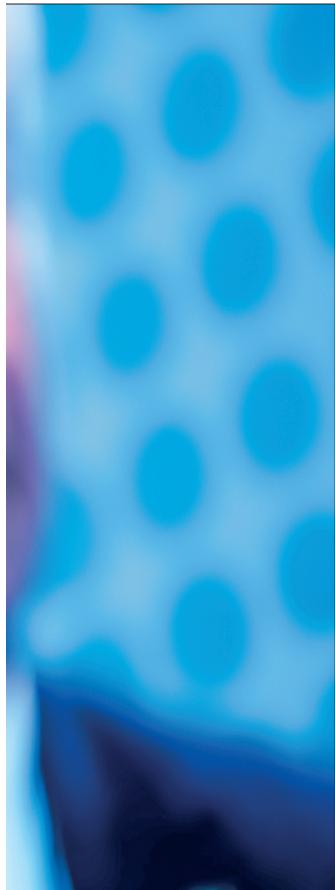
tenker vel heller på hva som lønner seg ut fra strømninger i tiden? spør pastor Torp.

– Jo, men det er klart at begge deler er nødvendig. Et våkent og politisk miljø i parlamentet, altså Stortinget, skal være opptatt av det som skjer i dag, og som er utfordringen for befolkningen i dagene og ukene, månedene og årene som kommer. Men vi må også passe på spillereglene, svarer Hagen.

Maktfordelingsprinsippet handler om at du har tre organer. Du har domstolene, som er uavhengig av de andre myndighetene, som er Stortinget og regjeringen.

– Nå er det i alt for stor grad en sammensmelting av regjering og Stortinget, i det Stortingetsrepresentanter, for de partier som er i regjering, vil prøve å begrense kontrollen, for det er jo ubehagelig for regjeringen. Mitt parti har ikke vært noe

en av Carl I. Hagen

MENINGER: – Jeg begynner å bli en gammel mann, men jeg har fortsatt en del sterke meninger, fastslår Carl I. Hagen i samtale med pastor Jan Aage Torp i programmet «Hovedstaden med pastor Torp». Foto: Oslokirken

Når vi gjorde det – til og med med en tidligere statsminister og generalsekretær i NATO, bør alle som ansetter folk i etater og direktorater som ikke har noe med Stortinget å gjøre, vite at de må gjøre en god jobb, mener Hagen.

Hvis en som har søkt på en stilling i forvaltningen, føler at en som var dårligere kvalifisert ble ansatt, kan han eller hun klage, og få sin klage behandlet.

– Vi har også hatt til behandling Stortingsrepresentantenes lønnsordninger, boliger og lignende, og der synes jeg Stortinget har gjort en relativt god jobb, bemerket Hagen.

Grunnloven

Menneskerettighetsinstituttet, EOS-utvalget, Sivilombudet, Riksrevisjonen, altså de kontrollorganene som er underlagt Stortinget, kontrolleres av kontrollkomiteen.

– Kontrollkomiteen heter jo også kontroll- og konstitusjonskomiteen. Det betyr at vi også behandler alle forslag til endringer i grunnloven. Det vet heller ikke folk noe særlig om, men vi har omkring tretti forslag om å endre grunnloven nesten hver eneste Stortingsperiode, forklarer Hagen.

Noen av disse forslagene er standard-forslag, som for eksempel å omdanne Norge til en republikk, og fjerne Kongehuset, endre stemmeretten fra 18 til 16 år, eller endringer i valgordningen.

– Der er jo reglen at for å endre den norske grunnlov, så må det være en representant

som fremsetter forslaget i ett av de tre første år av en Stortingsperiode. Den siste dagen i det tredje året, kommer det en hel haug med grunnlovsforslag. Så må de behandles i det nye Stortinget etter valget, i ett av de tre første årene. Det er en grunnlovsbestemmelse som alltid har vært der, slik at det er representanter som fremmer forslag, og ikke regjeringen, forklarer Hagen.

Forslag kan også fremmes på vegne av andre. Professor Eivind Smith har for eksempel gått igjennom noen grunnlover og fant språklige feil.

– Smith laget et forslag til å endre disse feilene, og der står det: Forslag fra professor Eivind Smith og vedtatt til fremsettelse av representantene så og så (en rekke navn). Hvis du ønsker å levere et grunnlovsforslag, pastor Torp, så kan du gjøre det, sier Hagen og utdyper:

– Hvis jeg vedtar det til fremsettelse, da er jeg bare som en postkasse som sørger for at det forslaget kommer inn i heftet med forslag, og kommer til behandling i Stortinget etter et valg.

Høyesteretts rolle

Høyesterett fungerer som en grunnlovsdomstol, men samarbeider ikke med kontroll- og konstitusjonskomiteen.

– De er to vidt forskjellige organer, så der er det ikke noe av hva du kan kalle samarbeid. Men Stortinget har én gang vedtatt å be Høyesterett om en betegnelse. Jeg har foreslått det et par ganger og har blitt nedstemt, men vi har

altså fått det til én gang. Det står nemlig i paragraf 83 at Stortinget kan be om Høyesteretts-betegnelse i juridiske spørsmål, forteller Hagen.

– Det er en slags armlengdes avstand mellom Høyesterett og Stortinget. De skal ikke smelte sammen, understreker han.

Stortinget har fått noen smekk over fingrene fra Høyesterett. Et eksempel er spørsmålet om hva som kunne gjøres med opplysningsvesenets fond. Fastsettes grunnloven at man ikke bare kan overta det inn i statskassen?

– Noen klaget inn at her vil Stortinget og regjering gjøre noe som er i strid med grunnloven. Da sa Høyesterett at ja, det er i strid med grunnloven. Det har altså vært noen ganger hvor Høyesterett har kommet med uttalelser og domsavsigelser som går imot Stortingsflertallets ønsker, sier Hagen.

Norges institusjon for menneskerettigheter

Siden 2015 har Norges institusjon for menneskerettigheter, som avgir rapporter, eksistert. Denne institusjonen ble opprettet på grunn av internasjonale anbefalinger om at man bør ha en institusjon i demokratiske land – som slutter opp om menneskerettighetene og at disse blir fulgt av regjering, Storting og forvaltning.

– Den er relativt ny, så den leter nok litt etter å finne sin plass og ikke blande inn ren politikk. De er et rådgivende organ og ingen behøver å gjøre det de sier. De gjør en god del bra undersøkelser og gir veldig mange gode råd, synes Hagen.

For mye makt

– Det er noen instanser i norsk samfunn, noen organer, som har veldig mye makt. Jeg tenker på tvangspsykiatrien, barnevernet, skatteetaten og kanskje andre. Fører dere tilsyn med dem, eller er dette noe dere ikke fokuserer på? spør pastor Torp.

– Mitt svar personlig er at, nei, der har vi en god del mer arbeid å gjøre – i å drive oppdragende virksomhet. Jeg er

særlig opptatt av at det er noe rart ved vårt system på enkelte områder, hvor det er én person som har veldig stor makt. Makt bør jo være til et organ, altså flere mennesker som har forskjellige meninger, for å hindre maktmisbruk, svarer Hagen.

– Hele vår påtalemyndighet er jo riksadvokaten. Det er ett menneske. Det samme med Sivilombudet og Skattedirektøren. En person. Mens riksrevisjonen er et kollegium på fem riksrevisorer.

– Så har du barnevernet. Si at det er en barnevernsleder som først har fått en mann eller dame opp i halsen, og fatter et vedtak om å ta barnet fra vedkommende. Det er altfor mange slike tilfeller. Vi har tapt en del barnevernsaker i Den europeiske menneskerettighetsdomstolen, trekker Hagen frem.

– Jeg ønsker en større grad av at – der man fatter veldig inngripende vedtak overfor bedrifter eller enkeltpersoner, så skal det være et kollegium som fatter den avgjørelsen, konkluderer Hagen.

Når det offentlige er part i en rettsak, er det ingen enkeltperson som betaler saksomkostninger. Men skattebetalerne. De kan dermed lett anke helt til Høyesterett.

Riksrettsak

– En bedrift eller enkeltperson på den annen side, må betale sine egne saksomkostninger. Feil begått av offentlige ledere synes jeg i større grad skal kunne medføre straffereaksjoner overfor personer. Det skjer nesten aldri, mens i det private eller i næringslivet – så mister folk jobben hvis de har gjort en dårlig jobb, påpeker Hagen

Sist vi hadde en riksrettsak i Norge, var i 1928. Hagen har vært med å endre hele riksretts-systemet, slik at det nå kan gjennomføres uten å forstyrre den ordinære politiske virksomheten.

– Jeg håper å få se det systemet jeg var med å lage – få prøve seg. Det kunne vært interessant. Men da må altså en statsråd begå brudd på ansvarlighetsloven, avslutter en evig engasjert Carl I. Hagen.

bedre enn de andre, påpeker Hagen og fortsetter.

– Det er også slik at regjerings-partienes talsmenn i Stortinget sin jobb, er å få gjennom regjeringens forslag og lage minst mulig vanskeligheter for regjeringen. De har ikke en selvstendig jobb i forhold til regjeringen. Det har blitt en altfor stor grad av sammensmeltning. Det liker ikke jeg. Når det blir mye makt sentralt og sammen, kan det bli misbruk. Makt korrupperer.

Offentlige ansettelser

Særlig ved ansettelser, som med situasjonen rundt Stoltenberg og Sentralbanken for rundt 2 år siden, må kontrollkomiteen sørge for at alle søkere blir behandlet likt, og at det er kvalifikasjonene til søkerne som skal avgjøre, og ikke bekjentskaper.